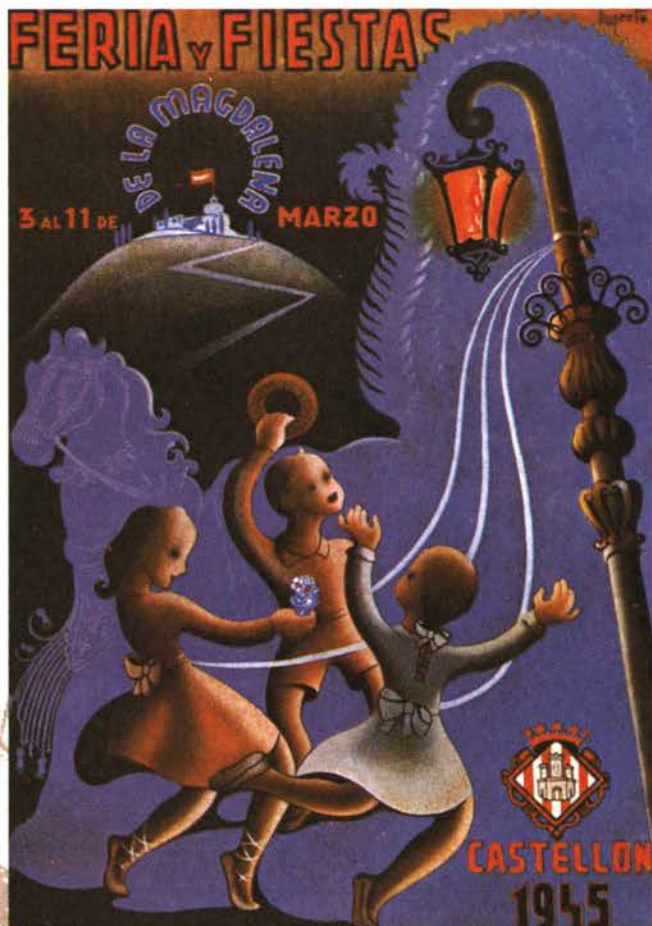

MAGDALENA
50 ANYS
DE FESTA
EXPOSICIÓ

Ruperto Sanchis Mora: Cartell oficial de la Magdalena de 1945

LA TRADICIÓ

Actualment, la romeria a l'ermita de Santa Maria Magdalena constitueix la principal i més important manifestació històrica, cultural, antropològica i festiva del poble de Castelló.

Segons la tradició local, el 8 de setembre de 1251, el rei Jaume I el Conqueridor atorgava, des de Lleida, un privilegi especial per tal de poder traslladar l'antic Castelló de la muntanya a la Plana. Aquest castell, conegut després pels castellanencs com a «Castell Vell», havia passat a ser possessió del monarca l'any 1233, després de la caiguda de Borriana. Però, segons la llegenda, el trasllat tingué lloc un tercer dissabte de Quaresma de 1252, quan els antics pobladors abandonen les fortificacions per baixar al pla una nit fosca de tempesta, il·luminant-se el camí amb la llum de fanals penjats de gaiatos, mentre tantejaven el terreny pantanós de la zona amb canyes, a les quals lligaren els xiquets per tal que no es perderen.

Eixe seria l'origen mític de la fundació de la Ciutat i l'antecedent remot i simbòlic de les actuals gaiates.

LA ROMERIA

La romeria a l'ermita de Santa Maria Magdalena del Castell Vell, o "Romeria de les Canyes", se celebra tradicionalment el tercer diumenge de Quaresma per commemorar la fundació de la ciutat de Castelló.

Les primeres notícies documentals apareixen en el més antic Llibre de Consells municipal de 1375. Es parla d'una "professó al Castell Vell". Tenia aleshores caràcter penitencial. En la caritat donada als pobres cal descobrir l'origen del tradicional rotllo magdalener.

Des de meitat del segle XVI (1562-1570) s'instaura el costum, a causa d'una gran seca que patia la comarca. La romeria no deixarà ja de celebrar-se de forma regular fins els nostres dies.

A partir de 1745, la visita anual dels castellanencs al Castell Vell serà en acció de gràcies i per recordar la traslació de l'antic poblament de la muntanya a la plana.

EL PREGO

La cavalcada del Pregó anuncia des de 1945 la vespra de la festa de la Magdalena. Va ser creació del castellanenc Manuel Segarra Ribés (1903 - 1975).

Concebuda com una exaltació dels valors pairals, la història, el costumisme i el folklore de la ciutat de Castelló i la seua "provincia", és ara un dels actes més arrelats a les nostres festes fundacionals.

El seguici s'estructura en quatre parts ben diferenciades:

LA MITOLOGIA: Recrea la fundació mitològica de la ciutat pel gegant Tombatossals i la seua Conlloga. (Colla del Rei Barbut).

LA HISTORIA: Rememora els antecedents de la conquesta i fundació de la ciutat de Castelló. (Jueus: Colla de l'Aljama / Moros: Moros d'Alqueria / Jaume I - Violant d'Hongria: Germanat dels Cavallers de la Conquesta).

LES COMARQUES: La presència de nombroses representacions dels pobles de les comarques castellanenques signifiquen la germanor entre la ciutat de Castelló i els pobles del pla i la muntanya.

LA VILA I ELS RAVALS: Es la part dedicada a la ciutat de Castelló i que configuren grups folklòrics, associacions, colles festeres i les comissions de sector. Remata amb un gran cistell de flors ofrenat a la Lledonera, la carrossa de la reina i el pregoner.

El pregoner o sequier major proclama el Pregó, en el qual en nom de l'Alcalde s'anuncia la festa. El primer text fou de Carlos G. Espresati. Des del 1947 es canta el Pregó del poeta i fill predilecte de la Ciutat, Bernat Artola Tomàs.

LA GAIATA

La Gaiata és amb la canya i el rotllo el símbol magdalener per excel·lència. El seu origen mític recorda les llumenàries que, penjades sobre un gaiato van il·luminar el camí als castellonencs en el seu trasllat des de la muntanya a la plana una nit tempestuosa i fosca de la quaresma de 1252.

Les primeres notícies documentals que parlen de gaiates en la processó nocturna del dia de la Magdalena són de la primera meitat del segle XVIII. Es tracta d'uns artefactes molt senzills, fets de canya i que porten dones, als quals se'ls incorporen les llums d'oli o cera.

A banda de la seua possible significació al·legòrica, la seua funció primordial era il·luminar la tornà de la Romeria al seu pas pels carrers de la ciutat. De fet aquestes gaiates, que adoptaven formes diverses de piràmides i templets, desfilaven entre els carros triomfals on s'escenificaven distints moments de la vida de Santa Maria Magdalena i que encara hui existeixen.

A partir de 1852, amb la celebració del VI Centenari de la fundació de la ciutat, es construeixen unes gaiates monumentals, incorporant el vidre i la fusta, tot i que encara desfilaven portades a braç per un sol home. Es llavors quan va començar el costum de lligar amb cintes al cos de la gaiata, unes "xiquetes del meneo".

En 1913 el pintor Castell construeix la primera gaiata monumental. Des d'aleshores, aquest "esclat de llum, sense foc ni fum", com el va definir Antonio Pascual Felip, ha adoptat les formes efímeres més diverses en simbolitzar la llum antiga que il·lumina el camí.

LA CULTURA

La festa de la Magdalena, com a fenomen social arrelat secularment al poble, té un component cultural antic i important. Les celebracions i creacions culturals populars tenen un fons absolutament universal, però prenen una forma absolutament nacional o local. La literatura ha sabut participar en aquesta unió de cultura i festa característica del Mediterrani. L'han acompanyada múltiples llenguatges festius, com la música, les arts plàstiques i escèniques, els balls de carrer, la gastronomia, els focs artificials, el vestuari o el periodisme. Per altra banda el Certamen literari, tradicional pervivència i adaptació de les antigues justes poètiques jocfloralesques,

també ha tingut una evolució i unes formes ben concretes.

EL POBLE

L'actitud dels pobles davant la festa canvia, però manté constants. I la passió castellonenca en l'expressió del costumisme festiu no ha estat escassa. Les festes de la nostra terra no perdurarien sense les experiències i expressions culturals que l'han acompanyat. Podem afirmar que des de fa segles, i especialment a partir de la dècada dels anys quaranta del segle XX, la festa de la Magdalena ha perdurat i s'ha engrandit perquè el poble de Castelló l'ha assumida com a signe d'identitat. El poble ha estat i serà l'autèntic protagonista de la festa.

Juan Soler Blasco: *Eixida de la romeria*, 1963

MAGDALENA, 50 ANYS DE FESTA

CRONOLOGIA

Prolegòmens:

- 1939 - Recuperació de la romeria a la Magdalena, quan encara durava la guerra civil.
- 1941 - Primer «cartel radiofónico» en Radio Castellón EAJ 14.
- 1943 - Estrena de l'òpera *La Filla del Rei Barbut*, amb text de Manuel Segarra Ribés i música de Matilde Salvador.
- 1944 - Creació de la «Junta Central de Festejos de la Magdalena».

Evolució:

- 1945, 3 de març - Primera cavalcada del Pregó.
- 1946 - Elecció per votació popular del pasdoble *Rotllo i Canya*, amb música de Josep Garcia i lletra, basada en cançons populars, d'Àngel Sánchez Gozalbo.
- 1947 - Estrena del *Pregó* de Bernat Artola i Tomàs. Primera Ofrena de Flors a la Mare de Déu del Lledó. Inici de la publicació de la revista *Festividades*.
- 1949 - Primera cavalcada infantil, fundada per Antonio Vié. Primer Magdalena Vítol.
- 1951 - Primera «Gran nit de foc».
- 1952 - Festes commemoratives del VII centenari de la fundació de la ciutat. Primer homenatge al rei Jaume I, dins del programa de la Magdalena.
- 1953 - Arribada en autocar de la primera expedició organitzada per la Casa de València en Barcelona.
- 1954 - Celebració de la V Taula de Poesia, patrocinada per la Junta Central, el «Círculo Mercantil» i la Societat Castellonenca de Cultura.
- 1956 - Exposició sobre el Diccionari Català-Valencià-Balear, d'Alcover-Moll, en la Caixa d'Estalvis de Castelló.
- 1957 - Primer homenatge a Jaume I organitzat per la Germandat dels Cavallers de la Conquesta.
- 1962 - Creació de l'Hostal de la Llum, el parador de la Junta Central.
- 1963 - Extraordinària cavalcada del Pregó, coordinada per Miquel Peris i Segarra, vocal de la Junta.
- 1964 - El cantautor Raimon va actuar en l'acte de la imposició de bandes. I saló de pintura contemporània.
- 1965 - Primera «Exposición de la luz» en el parc Ribalta.
- 1968 - I Festival Nacional de Conjunts Musicals «Feria y Fiestas de la Magdalena».
- 1969 - XXV aniversari de la renovació de les festes de la Magdalena. Exposició commemorativa. Primera edició del «Mesón del vino» i també del Coso Multicolor. Creació del mocador verd com a símbol magdalener.
- 1971 - Inauguració del recinte de la Pérgola, alternativa estable a l'Hostal de la Llum.
- 1975 - Festes musicals, bous de foc i visites de la reina en els grups urbans perifèrics.
- 1979 - I Congrés Magdalener, organitzat per l'Ateneu de Castelló i la Junta Central.
- 1982 - Naixement dels sectors gaiaters 13, Censal, 14, Castàlia i 15, Sequiol.
- 1983 - Constitució dels sectors 16, Rafalafena, 17, Tir de Colom, 18, Crémor i 19, La Cultural.
- 1986 - II Congrés Magdalener, convocat per l'Associació Moros d'Alqueria.
- 1988 - Creació de la Fundació Municipal de Festes i de la Junta de Festes de Castelló.

La tradició

- 1 - Còpia del privilegi de trasllat de la vila de Castelló, 1251.
- 2 - Llibre de Consells de la vila de Castelló, 1375.
- 3 - Capitulacions de l'ermita de la Magdalena, segle XVIII.
- 4 - José Vela, *Vida de Sor Josefa García*, 1750.
- 5 - Calze d'argent de l'ermita de la Magdalena, segle XVIII.
- 6 - Joan Soler Blasco, *Castelló. La tradició*, 1966.
- 7 - Joan Baptista Porcar, *L'ermita del Lledó*, 1966.
- 8 - Vestits tradicionals

La romeria

- 9 - Joan Baptista Porcar, *Castelló vell*, 1951.
- 10 - Alvaro Folch, *Reliquiari de Santa Maria Magdalena*. Pintura sobre coure, 1951-1952.
- 11 - Miguel de Sanmillán, *Gaiato artístic*, 1971.
- 12 - Emili Calduch Font, *La Magdalena. Antecedentes históricos*, 1940.
- 13 - Josep Miquel Francés, ed., *Consuetud de la Romeria de les Canyes*, 1991.
- 14 - Lluís Sales Boli, *Pergamí commemoratiu de la consagració del nou altar de Lledó*, 1944.
- 15 - Joan Baptista Porcar, *Dreccera del molí*, 1936.
- 16 - *Vestit de macer de la romeria de les canyes*, utilitzat des de 1852.
- 17 - *Vestit de "Rata Grossa" corresponent a un monjo dominicà*, utilitzat des dels anys quaranta en la romeria.

El Pregó

- 18 - Lluís Sales Boli, *Pergamí d'ofrena a Manuel Segarra Ribés*, 1948.
- 19 - Manuel Segarra Ribés, 1903-1975
- 20 - Manuel Segarra Ribés, *Dissenys de les primeres cavalcades del Pregó*.
- 21 - Bernat Artola i Tomàs, 1904-1958.
- 22 - *Pergamí del 50 pregó*, 1994
- 23 - Gonzalo Puerto, Programa de la «Cabalgata del Pregón», 1954.
- 24 - Rafael Guallart Carpi, *Disseny de la carrossa del pregó*, 1945.
- 25 - Rafael Guallart Carpi, *Disseny de la carrossa de l'agricultura, la indústria i el comerç*, 1945.
- 26 - Rafael Guallart Carpi, *Disseny de la carrossa de la reina*, 1947.
- 27 - Rafael Guallart Carpi, *Disseny de la carrossa divuitesca*, 1954.
- 28 - Rafael Guallart Carpi, 1898-1975.
- 29 - Rafael Guallart Carpi i Albert Guallart, *Disseny de la carrossa de la reina*, 1956.
- 30 - Rafael Guallart Carpi, *Disseny de la carrossa dels Sants Patrons*, 1961.
- 31 - Rafael Guallart Carpi i Albert Guallart, *Disseny de la carrossa de la reina*, 1962.
- 32 - Rafael Guallart Carpi, *Disseny de la carrossa de la reina*, 1969.
- 33 - Rafael Guallart Carpi i Ferran Guallart, *Disseny de la carrossa de la tenda de Jaume I*, 1970.
- 34 - Rafael Guallart Carpi, *Disseny de la carrossa de les estrelles*, 1970.
- 35 - Joan Baptista Porcar, *Esbós de la Magdalena profana. Mural de l'Ajuntament de Castelló*, 1957.
- 36 - Joan Baptista Porcar, *Esbós de la Magdalena religiosa. Mural de l'Ajuntament de Castelló*, 1957.

La gaiata

- 37 - Rafael Guallart, *Gaiata, peça escultòrica*
- 38 - Miguel Collado, *Maqueta de la gaiata de la ciutat*, 1982.
- 39 - Alvar Falomir, *Trofeu Magdalena*, 1962.
- 40 - *Gaiates antigues*.
- 41 - Tomàs Colon, *Disseny de la gaiata de la ciutat*, 1947.
- 42 - Vicent Bernat, *Disseny de la gaiata de la ciutat*, 1952.

- 43 - Vicent Bernat, *Disseny de la gaiata de la ciutat*, 1957.
- 44 - Carles Buigas, *Avantprojecte de la gaiata de la ciutat*, 1966.
- 45 - Carles Buigas, *Disseny de la gaiata 3*, 1966.
- 46 - Miguel Collado, *Dissenys de la gaiata de la ciutat*, 1982.
- 47 - «Trabajos de plaza» de les «Parrandas» de Cuba, 1985
- 48 - Lluís Sales Boli, Parella de Castelloneros, 1942.
- 49 - Lluís Sales Boli, 1908-1981.
- 50 - Lluís Sales Boli, *Castellonera. Dibuix*, 1945.
- 51 - Lluís Sales Boli, *Pergamí nomenant Benjamín Fabregat Martí president d'honor de la gaiata 7*, 1945.
- 52 - Lluís Sales Boli, *Pergamí nomenant el tinent general Miguel Abriat Cantó alcalde-president honorari*, 1945.
- 53 - *Plat ceràmic amb el disseny de la gaiata 10*, de Lluís Sales Boli, 1947.
- 54 - Joan Soler Blasco, *La Magdalena*, 1963.
- 55 - Joan Soler Blasco, *Eixida de la romeria*, 1963.
- 56 - Joan Soler Blasco, *Ofrena de flors*, 1963.

* Audiovisual *Les ermites del Caminas*, Castelló, 1989. Arxiu TV de Castelló.

La cultura

- 57 - Manuel Segarra Ribés, *La filla del Rei Barbut*. Disseny de Lluís Sales Boli.
- 58 - Lluís Sales Boli, *Titella de la infanta Merilde*, de l'òpera *La filla del Rei Barbut*, 1943.
- 59 - Lluís Sales Boli, *Voladoret*, souvenir de l'estrena de l'òpera *La filla del Rei Barbut*, 1943.
- 60 - Plat ceràmic amb el nom de les partides de Castelló: Coscollosa, de l'estrena de *La Filla del Rei Barbut*, 1943.
- 61 - Josep Garcia, 1902 -1957
- 62 - Manuscrit original del pasdoble *Rotllo i canya*, 1946.
- 63 - Germans Terol, *Partitura del pasdoble Castàlia*, 1946.
- 64 - Matilde Salvador, *Marxa del Rei Barbut*, 1943.
- 65 - *Discursos d'obertura del primer Certamen Literari de les festes de la Magdalena*, 1945.
- 66 - *Flor d'or. Certamen literari*.
- 67 - *Flor d'argent. Certamen literari*.
- 68 - Programa del «Proyecto de programa de fuegos y música para las fiestas centenarias. Año 1952», 1951.
- 69 - Programa del I Saló de pintura contemporània, 1964.
- 70 - Programa Oficial de les Festes de la Magdalena, 1945.
- 71 - Primers números dels llibrets de les gaiates, 1945.
- 72 - Primers números de publicacions magdaleneres: *Fiesta (1935)*, *El Gayato*, *La Gayata* (nº 2, 1946), *Madalena*, *La Plana*, *El Madalenero*, *Festividades*, *El Fadri*, *Vítol*, *Castelloneries*, *Castelló Festa Plena*.
- 73 - Obres literàries ambientades en les Festes de la Magdalena
- 74 - Programes de ràdio i suplement de premsa local sobre les festes de la Magdalena.
- 75 - Llibrets premiats en el concurs convocat per la Generalitat Valenciana.

El Poble

- 76 - *Cartells anunciadors de 50 anys de festes de la Magdalena*
- 77 - *Vestit de castellonera*, 1992.
- 78 - *Vestit de llauradora*, 1992.
- 79 - Canyes de romeria amb les 42 cintes magdaleneres, 1952.
- 80 - Imatges de la festa: romeria, mascletà, tir i arrossegament, humor, etc.
- 81 - *Reglament de les proves de Tir i Arrossegament de cavalls*, Castelló, 1950.
- 82 - *Castell de focs. Maqueta*, Pirotècnia Antoni Caballer.
- 83 - «Mascletà». *Maqueta*, Pirotècnia Antoni Caballer.
- 84 - «Mascletà». *Maqueta*, Pirotècnia Antoni Caballer.
- 85 - Ramón Catalán, *Magdalena penitent*, 1990.
- 86 - Tasio Flors, *Cartell del 50 Pregó*, 1994.
- 87 - Juan Garcia Ripollés, *Anagrama del cinquantenari*, 1995.

COMISSIÓ ORGANITZADORA

Junta de Festes de Castelló

President: Juan José Pérez Macián

Comissió assessora del Cinquantenari de les festes de la Magdalena. Amb la col.laboració de l'Excm. Ajuntament de Castelló, les Corts Valencianes i la Fundació Dávalos-Fletcher.

Equip de coordinació: Manuel Carceller, Josep Miquel Francés, Sergi Selma.

Delegats de la Junta de Festes: Francesc Merchan, Francisco Tirado.

Reproduccions fotogràfiques: Brevia. Foto Estudio

Agraïments: María Adanero, César Arredondo, Arxiu Històric Municipal, Angel Baldayo, Salvador Bellés, Vicent Bernat, Alicia Brancal, Marisa Brevia, Gabriel Cantalapiedra, Tomàs Cardona, Sergi Català, Ramón Catalán, María Teresa Cazador, Colla del Rei Barbut, Miguel Collado, Reial Confraria de Lledó, COTRANSCA, Manuel Cumba, Ramón Emo, Alvaro Falomir, Alejandro García, María Lidón García, Amparo Gargallo, Antonio José Gascó, Gil Roca, Miguel Gómez, Manuel Gozalbo, Albert Guallar, Ferran Guallart, Eduardo Mas, Agrupació Folclòrica El Millars, Lluís Meseguer, Carlos Murria, Museu Catedral de Santa Maria, Museu Municipal d'Etnologia, Antonio Pascual, Francisco Pascual, Amparo Pavía, Emilio Pérez, Montserrat Pérez, José Prades, Josep Antoni Pradells, Rafael Ribés, Laura Rodríguez, María Teresa Safont, Rosalina Safont, Vicent Safont, Matilde Salvador, Francisco Sánchez, Asunción Segarra, Enrique Segarra, Vicent Pau Serra, José Luís Serrano, Enrique Tomás, Francesc Vicent, Maria Lledó Villegas.

5 DE MARÇ - 17 D'ABRIL, 1995

Fundació Dávalos - Fletcher
Carrer Gasset, 5

17 DE MARÇ - 17 D'ABRIL, 1995

Escola d'Arts i Oficis de Castelló
Plaça Fadrell, s/n.

De 10 a 13 hores i de 17 a 21 hores.

FUNDACION
DAVALOS • FLETCHER

CORTS
VALENCIANES

JUNTA DE FESTES

EXCM. AJUNTAMENT CASTELLÓ

